

TILLSYNSRAPPORT

Vilka universitet och högskolor har utbildningsbolag för uppdragsutbildning?

EN KARTLÄGGNING

Högskoleverkets rapportserie 2005:5 R

Vilka universitet och högskolor har utbildningsbolag för uppdragsutbildning?

EN KARTLÄGGNING

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Vilka universitet och högskolor har utbildningsbolag för uppdragsutbildning?

EN KARTLÄGGNING

Utgiven av Högskoleverket 2005

Högskoleverkets rapportserie 2005:5 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, juridiska avdelningen, **Barbro Molander**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, januari 2005

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	7
Nya möjligheter	9
Bolag för förmedling av uppdragsutbildning	11
LU Education AB	11
Stockholm University Centre for Continuing Education, SUCCESS AB	12
Karolinska Education AB	13
Några reflektioner	15

Sammanfattning

Riksdag och regering har flera gånger betonat hur viktigt det är att varje universitet och högskola (båda i fortsättningen kallade högskolorna) har en överblick över och en enhetlig hantering av uppdragsutbildningen. Högskolan förutsätts då bättre kunna styra och utveckla sin uppdragsutbildning. Det omgivande samhället får samtidigt en naturlig ingång till högskolornas uppdragsutbildningar.

Det finns flera sätt att skapa denna överblick över uppdragsutbildningen och enhetlighet i dess hantering. Ett sätt kan vara att det holdingbolag som ev. finns vid högskolan bildar ett dotterbolag för förmedling av uppdragsutbildningen, ett s.k. utbildningsbolag.

I denna promemoria görs en översiktlig genomgång över högskolor som har hjälp av sådana utbildningsbolag för sin uppdragsutbildning. Uppgifter har bl.a. inhämtats från högskolornas enkätsvar och muntliga uppgifter i samband med verkets projekt om högskolornas samverkan *Högskolan samverkar*, (Högskoleverkets rapportserie 2004:38 R). Material har också hämtats från högskolornas och utbildningsbolagens hemsidor samt genom direkt kontakt med företrädare för bolagen.

Genomgången har visat att Lunds universitet, Stockholms universitet och Karolinska institutet (KI) har utbildningsbolag knutna till sig som aktivt sysslar med högskolans uppdragsutbildning. De tre utbildningsbolagen är väl etablerade och verksamheten synes bedrivas i enlighet med regelverk och regeringens intentioner.

Bakgrund

Högskolornas tredje uppgift definieras i högskolelagen (1992:1434). Enligt 1 kap. 2 § tredje stycket skall högskolorna utöver utbildning och forskning också samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.

Högskolan har alltså ett tydligt ansvar att samverka med det omgivande samhället. Under 1990-talet har samverkan med externa aktörer utvecklats betydligt och riksdagen och regeringen har lyft fram högskolornas ansvar samt vidtagit åtgärder för att på olika sätt bygga upp stödstrukturer kring högskolan för samverkan.

I propositionen *Forskning för kunskap och framsteg* (prop. 1992/93:170) lämnades flera förslag till åtgärder för att underlätta samverkan mellan högskolorna och näringslivet. Regeringen föreslog bl.a. att högskolor skulle ges möjlighet att inrätta bolag för forskningssamverkan med industrin.

Holdingsbolag bildades därefter vid elva högskolor. Bolagsordningarna gav då inte tydliga besked om holdingsbolagen kunde bilda dotterbolag för förmedling av uppdragsutbildning. Det rådde stor tveksamhet hos högskolorna om detta.

Riksrevisionsverket konstaterade dock i sin rapport *Från forskning till tillväxt – statligt stöd till samverkan mellan högskola och näringsliv* (RRV 2001:2) att det vid fem holdingsbolag hade bildats dotterbolag för uppdragsutbildning (Lunds universitet, Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Karolinska institutet (KI) och Kungl. Tekniska högskolan (KTH)). Riksrevisionsverket fann att bolagen hade valt helt eller delvis olika verksamhetsinriktningar. Vissa utbildningsbolag utformade och gav kurserna själva medan andra i första hand hade en mäklarfunktion. Samtliga bolag var nystartade och det fanns således ännu inte några resultat och erfarenheter av verksamheterna som gjorde det möjligt att bedöma vare sig de för- eller nackdelar som uppstår när uppdragsutbildning bedrivs i bolag.

Riksrevisionsverket föreslog att regeringen skulle förtydliga om bolagisering av uppdragsutbildning är förenligt med regeringens intentioner. Om bolagisering av uppdragsutbildningen kan tillåtas borde tydliga förutsättningar för verksamheten anges.

Nya möjligheter

I propositionen *FOU och samverkan i innovationssystemet* (prop. 1992/93:170) gjorde regeringen, liksom RRV, bedömningen att holdingbolagen har goda förutsättningar att utvecklas mot att kunna stödja både kommersialisering av forskningsresultat och samverkan mellan forskare och befintliga företag. Regeringen ansåg därför att de högskolor som inte hade holdingbolag skulle kunna få bilda sådana efter ansökan hos regeringen.

Regeringen konstaterade vidare att en översyn av bolagsordningarna borde genomföras för att göra det möjligt för såväl befintliga som nya holdingbolag

- att öka det egna kapitalet under förutsättning att universitetens och högskolornas resurser inte används och att staten även fortsättningsvis är ägare i bolaget, och
- att bilda dotterbolag som skall kunna förmedla uppdragsutbildning.

När det gällde uppdragsutbildning anförde regeringen följande.

Om lärosätet skapar en expertfunktion på området, vilken kan bistå med att förmedla och marknadsföra uppdragsutbildning kan detta leda till att lärosätet i ökad utsträckning kan möta de önskemål som finns om att köpa uppdragsutbildning inom lärosätet. Högskolans ledning får därmed större möjlighet att styra och påverka uppdragsutbildningen. Regeringen föreslår därför att holdingbolagen skall kunna bilda dotterbolag som får i uppgift att förmedla uppdragsutbildning åt statliga universitet och högskolor. Lärosätet skall bedriva utbildningen och förordningen om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor skall tillämpas. Dotterbolagen får således inte bedriva uppdragsutbildning i egen regi.

Enligt regeringens *Riktlinjer för utövande av statens äganderätt i vissa bolag knutna till universitet och högskolor* (U2002/4579/UH) bör huvudprincipen vara att ett holdingbolag kan bildas efter förslag från berört eller berörda lärosäten. Holdingbolaget skall vara helägt av staten, företrätt av berört statligt lärosäte och kan i sin tur äga projekt eller tjänstebolag, helt eller delvis. I samband med bildandet av holdingbolaget ger staten förutsättningarna för bolagets verksamhet och kan tillskjuta startkapital.

Föremålet för holdingbolagets verksamhet skall vara att förvärva, förvalta eller sälja aktier och andelar i projekt- och tjänstebolag samt att bedriva annan därmed förenlig verksamhet. Projekt- och tjänstebolag skall bedriva forskningsarbete samt förmedla sådan uppdragsutbildning som avses i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor. Verksamheten skall bedrivas i syfte att åstadkomma kommersiell exploatering av projekt och kunskaper framtagna eller uppkomna inom ramen för verksamheten vid det berörda lärosätet.

Det ankommer på holdingbolagets styrelse att bilda lämpliga projekt- och tjänstebolag.

Holdingbolagen skall dock inte (vare sig direkt eller indirekt) bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande undervisning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid de universitet eller högskolor till vilka bolagen är knutna.

Av 3 § bolagsordningen för holdingbolagen framgår bl.a. följande.

Föremålet för bolagets verksamhet skall vara att förvärva, förvalta och sälja andelar i hel- eller delägda projekt- och tjänstebolag, vars syfte skall vara att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete syftande till kommersiell exploatering av projekt och kunskaper framtagna eller uppkomna inom ramen för verksamheten vid xxx xxxx, att förmedla sådan uppdragsutbildning som avses i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor samt att bedriva annan därmed förenlig verksamhet. Projekt- och tjänstebolag får inte (vare sig direkt eller indirekt) bedriva sådan forskning, därmed sammanhängande undervisning eller i övrigt sådan verksamhet som från tid till annan utgör grundläggande verksamhet vid lärosätet.

Bolag för förmedling av uppdragsutbildning

Holdingbolag finns i dag vid elva universitet och tre högskolor. Högskoleverket har gjort en genomgång av vilka av dessa lärosäten som använder sig av utbildningsbolag för sin uppdragsutbildning.

I arbetet med Högskoleverkets rapport *Högskolan samverkar* (Högskoleverkets rapportserie 2004:38 R) ställde en bedömaregrupp till samtliga högskolor bl.a. frågan om särskilda personer var utsedda eller om det fanns en särskild organisation för uppdragsutbildningen. Bedömaregruppen hade också överläggningar med samtliga högskolor. Svaren på enkäten och även Högskoleverkets egna undersökningar på högskolornas webbsidor visar att det i dag endast är tre högskolor som använder sig av utbildningsbolag för förmedling av sin uppdragsutbildning.

Högskoleverket gör här en översiktlig genomgång av hur verksamheten bedrivs i dessa bolag och hur uppgifterna fördelar sig mellan bolaget och högskolan.

LU Education AB

LU Education AB är helägt av Lunds universitet genom LU Utvecklings AB. Bolaget etablerades vid årsskiftet 2000/2001 som Lunds universitets utbildningsbolag med uppgift att marknadsföra och sälja uppdragsutbildningar från hela Lunds universitet.

LU Educations verksamhetsidé är att vara en brygga mellan omvärlden och universitetet.

Bolaget har ett akademiskt råd av forskare inom Lunds universitet knutet till sig. Dessa forskare har bl.a. till uppgift att råda bolaget i policyfrågor som rör inriktning och kvalitetsaspekter på uppdragsutbildning.

Bolagets kunder är svenska eller utländska myndigheter (statliga och kommunala), företag och organisationer som har behov av kompetensutveckling inom eller med anknytning till Lunds universitets breda forskningsområden.

Bolagets roll är att förenkla och kvalitetssäkra arbetet med att identifiera kunders behov av kunskap och sammanföra dem med Lunds universitets forskare och lärare. Därutöver marknadsför bolaget universitetets utbildningar samt tecknar kontrakt i universitetets namn för utbildningsuppdrag.

Enligt uppgift från LU Education sysselsätter bolaget i dag åtta tjänster fördelade på en verkställande direktör, en ekonom, fyra och en halv projektledare och en och en halv projektassistent. Bolagets nettoomsättning var 2002–7,7 mnkr, 2003–11,5 mnkr och 2004 preliminärt 21,5 mnkr. Det som styr pris-

sättningen är marknaden, dvs. bolaget tar ut marknadspris för all utbildning. Universitetet/institutionerna tar ut avgifter från bolaget enligt principen om full kostnadstäckning, inklusive overhead.

Enligt uppgift från bolaget har universitetets uppdragsutbildning genom LU Education utvecklats positivt på följande sätt.

- Universitetet har nu en tydlig ingång för sin uppdragsutbildning.
- Arbets sättet har blivit mer ”kundorienterat” genom att bolaget bl.a. varit bättre på att lyssna till kunden och därigenom kunnat medverka till att styra upp leveransen så att den bättre motsvarar kundens behov både när det gäller innehåll och leveranssätt.
- Rutiner och en beredskap att besvara upphandlingar från offentlig och privat sektor har utvecklats.
- Universitetet har fått nya kunder.

Utbildningsbolaget säger sig också starkt ha bidragit till att den nedgående trenden i försäljning av universitetets uppdragsutbildning har brutits.

Johan Falkenström och Per Månsson har i en C-uppsats *Uppdragsutbildning*, höstterminen 2003, beskrivit hur LU Education arbetar med uppdragsutbildning.

/.../ När bolaget får en förfrågan om uppdragsutbildning tar de först kontakt med berörd institution för att undersöka om de har möjlighet och är intresserade av att hålla i en eventuell kurs. Vid vissa institutioner har samarbetet nått så pass långt att de vet vem som skall kontaktas när det gäller ett visst ämne. Om det anses nödvändigt kontaktar man även berörda institutioner, lärare och Lund Education AB, för en närmare genomgång av utbildningsinnehåll med mera. Institutionerna står för upplägg och innehållet i utbildningen medan Lund Education AB sköter den administrativa delen och kringliggande frågor såsom till exempel mat och logi. Gäller förfrågan en skräddarsydd utbildning har Lund Education AB en aktivare roll där de blir sammankallande för hela universitetet, håller i projektmöten samt leder visst utvecklingsarbete. Vanligt är att de då också har många möten med kund och institution innan de träffas gemensamt, detta på grund av att kunderna från början har ganska definierade önskemål om vad de egentligen vill ha.

/.../ Grundprincipen vid prissättning är att Lund Education AB kommer överens med institutionen om ett pris som täcker institutionens kostnader. Därefter ser bolaget efter hur stor deras egen arbetskostnad blir för bland annat deltagarhantering med mera. Detta resulterar i ett minimipris som blir utgångspunkt för det slutliga priset. /.../

Stockholm University Centre for Continuing Education, SUCCESS AB

Uppdragsutbildningen vid Stockholms universitet förmedlas genom universitetets utbildningsbolag, SUCCESS AB, eller direkt av institutionerna. Även

Stiftelsen Fakultetskurser är inblandad i universitetets uppdragsutbildning, något som inte berörs i denna PM eftersom stiftelsen inte är ett s.k. utbildningsbolag.

I universitetets lokala riktlinjer om uppdragsutbildning (R 2004-06-10) påpekas att avtalen alltid tecknas mellan universitetet och uppdragsgivaren och att det alltid är universitetet som ansvarar för genomförandet av uppdragsutbildningen.

Utbildningsbolaget är helägt av Stockholms universitet genom holdingbolaget SU Holding AB. SUCCESS bildades 1999 medan verksamheten operativt startade våren 2001. SUCCESS bildades för att efterfrågan på uppdragsutbildning ökade samtidigt som många tyckte att det var svårt att komma i kontakt med universitetet.

SUCCESS utvecklar och förmedlar personalutbildning med akademisk inriktning med och utan akademiska poäng. Bolaget förmedlar också seminarier och föredrag.

Bolaget utför vidare behovsanalyser, anpassar innehåll och utvecklar former för genomförande av uppdragsutbildningen. Bolaget ansvarar också för projektledning och koordination.

SUCCESS

- paketerar, marknadsför och säljer uppdragsutbildning,
- utvecklar nya former för uppdragsutbildning som passar dagens arbetsliv, till både innehåll och form,
- stimulerar och underlättar dialogen mellan uppdragsgivare och forskare,
- för in önskemål och signaler från näringsliv och offentlig sektor om innehåll, även i den reguljära utbildningen,
- erbjuder akademiska poängkurser inom ordinarie utbud,
- erbjuder öppna kurser med eller utan möjlighet till akademiska poäng,
- erbjuder företags-/ organisationsanpassade kurser med och utan möjlighet till akademiska poäng,
- erbjuder seminarier och kortare utbildningar, samt
- erbjuder talarförmedling.

I dag sysselsätter denna del av SUCCESS verksamhet fem heltidstjänster. SUCCESS omsättning 2003 uppgick till 5,6 mnkr. Bolagets ekonomiska resultat visar på ett nollresultat. Stockholms universitets fakturering för 2003 till SUCCESS (avseende nedlagd tid) uppgick till 4 mnkr. Särkostnader för t.ex. lokaler, litteratur, resor, förtäring m.m. betalas direkt av SUCCESS.

Karolinska Education AB

Karolinska Education marknadsför sig som ett bolag som är helägt av Karolinska institutet (KI) med idén att vara bryggan mellan universitetets samlade kompetens och omvärlden.

Bolaget är den tydliga ingången för företag och andra organisationer liksom den tydliga utgången för KI:s kunskapsbärare som vill medverka i uppdragsutbildningar.

Förhållandet mellan KI och Karolinska Education bygger på ett avtal som innebär att bolaget arbetar med hela kursprocessens samtliga steg, från anbudsförfarande till kursutvärdering. Bolaget upprätthåller kontinuerligt kontakter med lärare, uppdragsgivare och kursdeltagare för att säkerställa en hög kvalitet.

KI skall självständigt utföra utbildningstjänster till uppdragsgivaren. Karolinska Education har enligt enkätsvaret fullmakt att teckna avtal om uppdragsutbildning åt KI.

Karolinska Education svarar i regel för att

- kundkontakter upprätthålls,
- avtal upprättas,
- kurslokaler bokas,
- förtäring ordnas,
- kunder faktureras,
- förväntansmätningar genomförs,
- kurslitteratur ordnas,
- kursblad produceras,
- kursdokumentation produceras, t.ex. kurspärmar och kopiering av lärarnas material,
- antagning/anmälan via uppdragsgivaren hanteras,
- behörighetsgranskning och godkännande av ansökan hanteras,
- deltagarfrågor besvaras per telefon eller e-post,
- deltagarlistor upprättas,
- välkomstbrev sammanställs,
- utvärderingar genomförs och sammanställs,
- kursresultat skickas ut till kursdeltagarna, samt att
- diplom/intyg utfärdas efter genomförd kurs.

KI ansvarar i regel för att

- kursplaner godkänns,
- scheman upprättas,
- kurserna genomförs,
- utkast till välkomstbrev upprättas,
- tentamen konstrueras och rättas,
- resultat inrapporteras, samt att
- Kidok-intyg lämnas.

Idag sysselsätter Karolinska Education sex och en halv heltidstjänster. Omfattningen 2004 uppgick till 22 mnkr.

Några reflektioner

Riksrevisionsverket fann vid sin genomgång 2000/2001 att fem av holdingbolagen vid högskolorna hade bildat utbildningsbolag som ägnade sig åt uppdragsutbildning (*Från Forskning till tillväxt* (RRV 2001:11)). Riksrevisionsverket fann vidare att bolagen valt delvis olika verksamhetsinriktningar. I vissa fall utformade och gav de själva sina kurser och i andra fall hade de i första hand en mäklarfunktion.

Trots regeringens öppnare hållning för högskolorna att bilda holdingbolag med åtföljande möjlighet att bilda dotterbolag för uppdragsutbildning har de flesta högskolor idag ännu inte utnyttjat möjligheten. De tre högskolor som utnyttjar sina bolag för uppdragsutbildning gjorde det för övrigt redan innan regeringen ändrade bolagsordningarna för holdingbolagen.

De allra flesta högskolorna har en samordnande funktion för sin uppdragsutbildning, men merparten av högskolorna väljer, i varje fall i nuläget, att hålla denna funktion inom högskolan.

Kartläggningen visar att de tre utbildningsbolagen uteslutande ägnar sig åt förmedling av uppdragsutbildning. De ansvarar alltså inte själva för genomförandet av utbildningarna. Riksrevisionsverkets tidigare konstaterande att vissa bolag själva utformade och gav kurser är alltså inget som kan bekräftas i denna undersökning.

De tre bolagen är väl etablerade och verksamheten i bolagen synes bedrivas i enlighet med regelverk och regeringens intentioner.

Vissa studenter har dock i Högskoleverkets projekt om högskolornas samverkan framhållit att som en nackdel med utbildningsbolagen att studenterna inte har insyn i bolagens hantering av uppdragsutbildningen.

Enligt 1 § andra stycket föreskrifterna av Högskoleverket om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor (HSVFS 2003:3) så är det alltid högskolan själv som skall teckna avtal med uppdragsgivaren.

I sammanhanget kan därför påpekas att högskolornas egna avtal är allmänna handlingar som i regel är offentliga. Studenterna har alltså rätt att ta del av avtalen på samma sätt som de kan ta del av andra allmänna handlingar hos högskolorna i den mån de inte är sekretessbelagda.

Det finns också en regel i 1 § tredje stycket föreskrifterna som säger att högskolan skall se till att studenter och andra lätt kan få information om inriktningen och omfattningen av högskolans uppdragsutbildning.

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.

Högskoleverkets rapportserie 2005:5 R
www.hsv.se